

ЦЕТИЊСКИ ВЈЕСНИК

ИЗЛАЗИ СРИЈЕДОМ И СУБОТОМ.

Цијена: за Црну Гору на годину 10 круна, на по године 5 круна; ван земље 15 франака у злату.

Уређује: ОДБОР

Адреса: „Цетињски Вјесник“ — Цетиње; Adresse: „Le Courrier de Cetinje“ — Cetinje (Monténégro)

Поједини број 10 пара.

БРОЈ 15.

ЦЕТИЊЕ, ЧЕТВРТАК 19. ФЕБРУАРА 1909. ГОД.

ГОДИНА II

Цетиње, 19. фебруара.

Сад је ван свакога спора, да је српско питање постало у Европи актуелно и да улази у одсудну фазу. Не улази путем правилним и како се хтјело, него заобилазно и оним путем, којим је у самоме почетку кризе хтјела Аустро-Угарска.

У првој ватри, а то је било одмах послје прогласа анексије, силе потписнице Берлинскога Уговора биле су за то да се сазове европска конференција, да донесе свој суд. Пред њима је стајало само једно питање: погажен Берлински Уговор и даља судбина Босне и Херцеговине.

Аустро-Угарска није хтјела на конференцију, нити је допуштала да јој се суди. Пристала би на конференцију само под условом, да јој се анексија призна, са чим опет велике силе нијесу биле сагласне.

Онда је Аустро-Угарска раздијелила питање на турско, бугарско и српско и прегла је да свако понаособ ријеши. Најважније јој је било питање турско. Европски блок противу себе разбילה је приједлогом, да се споразум води од кабинета до кабинета и да се на конференцију дође са готовим послом.

Са Турском је до пола успјела. Протокол споразума, како јављају, потписан је, и сад има само да га благослови или одбаци турски парламент. У толико погодба није још перфектна.

Аустро-угарска монархија сматра је као перфектном и одмах је приступила ријешењу трећег спора, спора са Србијом и Црном Гором.

Други спор, турски и бугарски, на путу је да се доведе у ред посредовањем Русије.

План постаје јасан. Пошто се регулише спор са Турском и Србијом, с друге стране и спор између Турске и Бугарске, питање о анексији постаје у главном ријешено и без конференције, и ова — тако се закључује у Бечу — неће имати шта друго до да призна што је урађено и да потпише дотични протокол.

Мјесто дакле да европска конференција претходи и да буде регулатор свих подређених питања, Аустро-Угарска успјела је да јој одреди улогу сасвим споредну, формалну, а тежиште да положи у засебне погодбе.

С Турском се погодила по цијену од два и по милиона златних лира уз друге концесије, с нама хоће да се погоди по цијену уступака на економском пољу без икаквих даљих територијалних и политичких накнада.

Шта ми тражимо, зна се: територијалну везу са Србијом и аутономију Босне и Херцеговине. Размак, како се види, доста велики. За сад нити Аустро-Угарска мисли прићи ближе нама, ни ми њој.

Питање се на тој тачки запекло. Од нас се тражило да мирујемо и да чекамо европску конференцију; ми смо на то пристали и чекамо конференцију, кад овамо хоће сад да се работа сврши без ње. Хоће тако Аустро-Угарска. Видјећи да се ми не крећемо на њене понуде с економским концесијама, хтјела је да нас на то натјера силом. Почела је пријетити мандатом, казним експедицијама и окупацијама. Без повода, само за то, што не пристајемо на њене тричаве понуде. Одмах је гракнула да је ми изазивамо, и ако нијесмо ништа чинили и не чинимо, на шта као самосталне државе не бисмо имали право. Оружамо се, то чине и друге, бранимо пером своје право и заступамо у Европи своје захтјеве. Ништа више. Па опет, гракнула је, да је изазивамо, а то је чинила у смјеру, да би нас могла напасти и натјерати силом да пристајемо на оно што нам диктира.

Неке велике силе, а нарочито Француска, видећи у томе опасност по европски мир, утакла се да посредује. И покушала је, и на тај је начин аустро-српски спор, српско питање, постало од једанпут актуелно и предмет савјетовања великих сила. Оно, што је требало ријешити на конференцији, и на коју нам рекосе да чекамо, почело се рјешавати тако рећи приватним путем, приједлозима и посредовањима појединих сила и њиховим интервенцијама. Аустро-Угарска је и ту умјела да се користи и од посредовања код обије парничне стране створила је неопажено, а помоћу своје савезнице Њемачке, једнострану интервенцију само у Србији и Црној Гори. Ту је акција великих сила добила изглед као да су се коначно одредиле за признање анексије, а противу оправданих захтјева Србије и Црне Горе. Онда ми питамо: зашто то признање нијесу дали одмах, него су тражили конференцију? Кад су напустили свој захтјев о конференцији? И на основу каквих правних разлога одредилише се за Аустро-Угарску а противу нас?

Питамо се, али нам одговора не треба. Ствар само тако изгледа, али се силе нијесу коначно одредиле. Ово је све само у покушају да се што јевтиније очува мир. Почели су с нама јер рачунају да смо мали па ћемо попустити. Међутим ми нећемо да се наше питање рјешава интервенцијама, него на конференцији, као што је речено и на шта смо пристали. Од Аустро-Угарске ми немамо шта директно да тражимо. Ми што смо тражили и што тражимо то је од Европе, од европске конференције. Дотле ћемо имати стрпљења, а Аустро-Угарској стоји до воље да то наше стрпљење узме за повод рата. Ни у

какве засебне споразуме с њом нећемо се упуштати, ни о каквим економским концесијама нећемо да чујемо, никакво право на Босну и Херцеговину не признајемо јој. Наше је: Балкан балканским народима, рат освајачима! Само по ту цијену може бити мира. Нека се нико не узда у то, да ћемо се ми уплашити и одустати од намјера, ако нам се каже, да ћемо остати усамљени. Нама се то може рећи, али ми знамо позитивно, да ћемо ратом створити прилике такве, које ће бити јаче од људске воље, и онда нећемо бити сами. Нико у Европи неће имати рачуна, да остави да буде онако, како буде хтјела Аустро-Угарска послје рата.

Али до рата, с наше стране, може доћи само послје конференције, ако наши захтјеви не буду задовољени, прије конференције само ако Аустро-Угарска хоће. Пошто се покушало с интервенцијом и пошто је интервенција великих сила само код једне парничне стране свршена, то је сад на реду интервенција код Аустро-Угарске, или конференција, или општа забуна. Ако ово пошљедње наступи и не буде се нашао никакав излаз, питање о Босни и Херцеговини остаје отворено. Лако може бити да Аустро-Угарска нађе разлога и да не испуни према Турској примљене обавезе и тако да и погодбу с овом остави отворену. Јер издати два и по милиона златних лира и допустити толике концесије које су уговорене на напошљетку не задржати Босну и Херцеговину, било би мало незгодно.

Интервенцијом великих сила, и ако Србија одбије да одустане од својих захтјева, ситуација добија дефинитивну карактеристику у томе, да смо у фази погађања, које бива посредовањем великих сила.

А знајући да Европа не може одобрити њено насиље, Аустрија баш зато и ради да заобилазним путем изигра Европу, али у томе неће успјети.

Ми од наших захтјева не можемо жртвовати ни тачку с јоте; остане ли Аустро-Угарска при своме јогуству, нека ријеши конференција, јер она је једини форум за овакве спорове — једино за то што тако диктује погажени Берлински Уговор, којег је она била чувар. Тај акт отвореног насиља од стране једне силе не може остати не регулисан, те већ и за то мора доћи до конференције.

Рат или мир

Од 23. септембра прошле јесени па до данас по свијема српским земљама лебдило је питање: рат или мир? Већ пет мјесеци Црна Гора и Србија налазе се у страшној неизвјесности, која је изазвана насилно и подмукло извршеним присаједињењем српских земаља Босне и Херцеговине аустро-угар-

ској монархији. Вијест о анексији гњевом је усколебала цијело српско племе, а Црну Гору и Србију, његове природне бранитеље и заштитнике, тешко је ранила. Од тада је запријетила опасност миру на Балкану, па и миру у ужој Европи. Србија и Црна Гора нијесу ништа са своје стране учиниле, да се поремети међународна равнотежа. Оне су тридесет година мировале и поштно испуњавале обавезе, које су им биле наметнуте међународним уговорима. Али, кад је један такав уговор почео да гази један од његових твораца и кад је равнотежу пореметио онај, који је био дужан да чува мир, Црна Гора и Србија под таквим новим погодбама нијесу могле да и даље буду вјерне идеји мира, који је за њих исто што и пропаст. У Европи се увидјело, да је миру одиста запријетила велика опасност. Српскијем државама савјетовано је са пријатељских страна, да чекају, и чекају ево пуних пет мјесеци. Ништа нијесу дочекале. Аустро-Угарска не попушта, а Србија и Црна Гора не могу се помирити са новим стањем на Балкану, ако се и њима не даду јемства за бољу будућност. И тако је ријешење кризе сазрело. Оно је приведено крају. *Данас или сјутра знаће се, хоће ли грмљава тојова изнад Котора и са висова иза Биограда огласити свету борбу на живој или смрт.* Неисвјесност, која нас као каква мора притискује цијеле јесени и зиме, биће скинута са народне душе. *Још мало, па ћемо пред собом имати отворен пут, којим ћемо доћи или у страхоте једнога рата, који се води за опстанак, или у мир, који ће српским државама, под изговором некаквих сушушних додатака, бити наметнут од оних, којима је највише стало до мира.*

Ко жели мир?

Не желе га ни Црна Гора и Србија. Не могу жељети мир, који је за њих убитачан. Истина, је да се никоме не мили проливати крв без велике нужде; истина је, да се морају исцрпiti сва могућа средства, да се мирним путем дође до циља, до којег се долази путем грубе физичке борбе; али је истина, да мировати не може онај, који нема довољно услова за опстанак и живљење. Јест, и Црна Гора и Србија желе мир, само не мир, који ће за њих значити животарење и за неослобођено Српство постепено умирање. Лако је мировати богатоме, слободном и задовољном. Нека буду задовољени они, који немају јемства за пуну слободу и опстанак, па ће и с њихове стране бити допринесено доста да се очува мир.

Европа жели мир. Желе га велике, богате и просвјешћене западне државе. Оне имају свега у изобиљу, свршиле су своје националне задатке, и сад им је, разумије се, само мир потребан, да би се могле даље развијати и доћи до благостања. Кад им је толико мир мио и драгоцен, што нијесу спријечиле Аустрију у стварању новог стања, које ремети равнотежу, или што се бар не потруде, да буде задовољен онај, који незадовољан и потиштен не може мировати?

Француска за мир

Судећи по писању француских листова, Француска је данас најодлучнији бранитељ мира. Неки париски листови пишу, да је боље да се српски захтјеви не испуне, но да због њих настане *евројски рат*.

Француска је данас у Европи најбогатија земља. Француски је народ процентуално најбогатији народ на свијету. Он има највећу уштеђевину. Француска је једина држава, која има највише уложене капитала у иностранству. Само у Русији има уложенога францускога новца преко 18 хиљада милиона круна, а где су Турска, Бугарска, Румунија, Грчка, Мароко? Само у Србији има на 300 милиона д. Један општи заплет, један европски рат донио би Француској највећу штету. Не ратује се тако лако ономе, који је богат и који је тако срећан, да сву своју енергију троши само на сијечење купона и потписивање признаница на интерес од уложенога капитала у разним банкама и индустријским предузећима. Зато, а ко зна и због чега још, француска штампа захтијева, да се учини на Србију и Црну Гору притисак европских сила, не би ли одустале од рата. Истина је, француски народ, који је племенит и добар, са највећим симпатијама прати борбу Србије и Црне Горе и жели српском народу добра, али интерес Француске захтијева, да сада не буде европскога рата, ма и за љубав Србије и Црне Горе.

Шта веле Нијемци

Изгледа као да ни Њемачкој сада није до рата. Окружили су је свију страна, Енглеска је успјела да је опколи гвозденим обручем разних савеза и „срданих споразума“, те јој се зато не мили потпомагати Аустрију до те мјере, да се изазове европски рат.

Берлински лист „Германија“, који је орган највеће странке у парламенту, вели, да Европа треба да блокира Србију и Црну Гору, и да се као какав зид стави између њих и Аустрије. *Шта, зар су те двије државице — јадикове поменути лист — постале такав фактар у међународним односима, да од њиховога ћефа зависи евројски мир?!*

Међусобни комплименти

Између петроградских, бечких и берлинских листова кинте комплименти. Одавно се такви нијесу чули. Не бира се више тон, већ се сасвијем отворено креше у очи све што се годинама тајило на дну душе. Бечка чивутска штампа на далеко је позната са своје дрскости и перфидије. Овога је пута превршила мјеру. Напада Русију и њу највише окривљује због упорства Црне Горе и Србије. Изашла је због тога из резерве и сва руска штампа „Новоје Време“ на челу. На приговор из Беча и Берлина, да ће Њемачка скочити Аустрији у помоћ, ако ову Русија нападне због Србије, „Новоје Време“ узвикује: *Не боји се Русија тих иријетња! Стогине хиљада њешева неирјетљеских по руској земљи, доказ су, да се сваки поход на Русију изјавио. Нападаће ли Њемачка Русију, настаће евројски рат, и тад ће Њемачка и Аустрија видјети, шта ће од њих остати!*

Најновије вијести

Повратак Господарев на Цетиње

Његово Краљ. Височанство Књаз Господар вратио се јуче по подне са Његовим Височанством Књазом Петром с Ријеке на Цетиње. Господар је одсио у Новоме Двору код Њег. Краљ. Височанства Престолонашљедника Књаза Данила.

Одмах по доласку Господаревом, у Новоме Двору одржана је под предсједништвом Господаревим у присуству Њ. Кр. В. Престолонашљедника министарска сједница, у којој су учествовали и војни великодостојници. Савјетовања су трајала час и по.

Руски заступник на Ријеци

Јуче прије подне довео се на Ријеку заступник Русије при нашем Двору, г. Е. Стајн. Г. Стајн је до 2 часа по подне провео код Господара у савјетовању, па се одмах кренуо на Цетиње, а мало послје тога и Његово Краљ. Височанство Књаз Господар.

Дипломати у Двору

Синоћ, послје вечере, били су у Новоме Двору код Господара и Престолонашљедника дипломатски представници Русије, Француске и Бугарске.

Српски заступник код Господара

Данас прије подне био је у подужој аудијенцији код Његовога Кр. Височанства Књаза Господара српски дипломатски заступник г. Ј. Јовановић.

Продужена савјетовања

Данас прије подне продужена су савјетовања у Двору, гдје су били позванн сва господа министри, генерали и остали великодостојници.

Корак сила у Биограду

Енглеска, Француска, Њемачка, Италија и Русија учиниле су у Биограду заједнички корак у цијели, да српска влада одустане од тражења земљишта у Босни и Херцеговини и аутономије за те покрајине, јер би у противном рат с Аустријом био неизбјежан. Мисли се, да заједничка нота, коју је скицирала француска влада, садржи ове тачке:

Прво: Од Србије се тражи да одустане од захтјева за земљишно повећање.

Друго: Силе обећавају, да ће Аустро-Угарска учинити Србији економске уступке.

Треће: Од Србије се одлучно тражи да обустави оружање.

Четврто: Ако Србија своје приједлоге великих сила, ове ће јој ставити на расположење своје добре услуге за даље преговоре.

Паника на берзама

У Бечу и Пешти завлада је паника на берзама. Неки аустријски папирима нагло су почеле падати сијене на домаћим и страним берзама. Аустријски министар финансија пустио је у оптицај бонове.

Дипломатија ради

Кад су Бизмарка у очи објаве рата Француској запитали: хећемо ли већ на Париз, одговорио је: кад дипломатија хитно ради, тад улица треба да чека и да ћути!

Тако је у и овој прилици на Цетињу и у Биограду. И наша и Србијина дипломатија овога тренутка има пуне руке посла. Сад је заузета бригада и радом више но у

цијело вријеме ове најновије српске кризе. Нека ради; нека ради онако, како јој је народ прописао кроз уста Народне Скупштине: нека ради с увјерењем, да се народ потпуно ослања на њу. И зато је у овим тренуцима и сувише напрегнутих нерва, кад се више и не дише као оно испред извршења смртне осуде, нико неће ометати ни манифестацијама, ни демонстрацијама, ни протестима, ни изјавама разних осјећања. То би јој сада могло само сметати, а казало се не би ништа више но што се рекло. Ако буде потребно — а то ће се знати за који дан — биће прилика, да се рјечите изјаве осјећања претворе и у — дјела.

Узбуђење у пријестоници

Од јуче у пријестоници је завладало опште узбуђење због најновијих вијести о великој занетости у ријешењу српскога питања на Балкану. Опште је увјерење, да данашња генерација проживљује судбоносне дане и да ће се убрзо знати крај овој неизвјесној ситуацији, која траје већ од мјесеца септембра прошле јесени. Свако је увјерен, да је бољи и најстрашнији рат, него ли дуготрајна неизвјесност. Узбуђење, које је захватило све пријестоничке кругове, појачано је и изненадним повратком Његовога Краљ. Вис. Књаза Господара са Ријеке на Цетиње. Сва пријестоница са живом пожњом и великим нестрпљењем очекује даље вијести и нове догађаје.

И мање!

У Бечу постоји лист „Danzers Arbee Zeitung“, за који веле да је близо министарству војном. Тај је лист већи шовиниста но и сама „Н. Сл. Преса“. Док је ова учтиво подла, дотле је он неучтиво отворен. Он без околишења позива Цара да објави рат Србији и Црној Гори, те узвикује:

„Србију ћемо по њуци, а Црну Гору вратићемо Турској!“

Стан! полако од Добоја Мујо! И ваше њушке пробија куршум и сијече сабља.

Легија смрти

Легија смрти у Србији се сада нарочито формирала. Од 5 хиљада уписаних добровољаца одабрано је 300 њих, којима је одређен нарочити задатак у рату. Они ће носити нарочиту униформу, удешену као најпогоднију за њихове ратне сврхе.

Забуна у вијестима

Јуче и прошле ноћи пет пута су дошле на Цетиње телеграфске вијести бечкога Кор. Бироа. Четврта депеша јавила је, да су Русија, Енглеска, Њемачка, Француска и Италија учиниле у Биограду заједнички корак, да се Србија одрекне тражења територијалних накнада и аутономије за Босну и Херцеговину, и да је српска влада на то одговорила, да остаје вјерна резолуцији Народне Скупштине и да не одустaje од захтјева, које та резолуција садржи.

Пета телеграфска вијест, која је стигла ноћас испред поноћи, јавила је, да је Рајтерова агенција у Лондону сазнала из Биограда, да је Србија попустила и пристала, да не тражи земљиште у Босни и преко исте спајање са Црном Гором, као ни аутономију за те српске земље.

Дакле, двије супротне вијести, једна за другом.

Нешто постоји, али се још не зна у чему се састоји. Ријешење питања приближило се крају, само

још није позната пошљедња одлука.

Данас пак поново је дошла депеша бечкога Кор. Бироа о истој ствари.

Јавља се, на име, да је лондонска Рајтерова агенција извјештена, да још није познат коначни одговор Србије на заједничку представку великих сила, али да ће Србија, на препоруку Русије, одустати од тражења земљишта.

Тијем је неизвјесност појачана. Јасно је двоје: велике силе учиниле су заједнички корак у Биограду (с њима и Русија) и коначан одговор Србије није познат. Све остало је неизвјесно. Да ли ће се Србија одрећи захтјева, који је учинила са Црном Гором, т. ј. да се Босни и Херцеговини даде аутономија и да се преко њих двије српске државе споје, то још није ријешено; али, ако буде шљедовала жељи Русије, Њемачке, Француске, Енглеске и Италије, оружани конфликт између Аустро-Угарске и Србије био би избјегнут. Тек, за сада све те вијести још треба примати са резервом. *За два три дана ситуација биће чиста.*

ТЕЛЕГРАМИ

— извјештај Кор. Бироа —

Сукоб на Дрини

Сарајево. Из Сребрнице се јавља, да је јуче у јутро једну жандармериску патролу напала српска засада на обали Дрине близу Злијепца. Вођа патроле погинуо. Патрола одговорила ватром, али се не зна свршетак.

Србија повлачи захтјева

Лондон. Рајтеров Биро јавља, да према доцнијем телеграму из добробавјештеног извора, а према добијеном извјешћу, влада српска према савјетима Русије повући ће територијалне захтјева.

Држање Србије

Биоград. Са компетентног мјеста изјављују, да је данас влада српска предала одговор на питање, које је јуче предао у име владе посланик руски. И исто доба изјављује се, да се ни садржина тих питања ни садржина тих одговора, не може публиковати. Једино може се тврдити, да влада српска нити тражи категорички позната потраживања, нити их је дефинитивно повукла. Истина се налази између те двије верзије. Детаљни обавијештаји моћи ће се дати тек онда кад се сазна руски одговор. Из кругова народних посланика изјављује се да је потпуно одрицање од стране владе искључено, јер Скупштина ни једном приликом није овластила ни једну владу. Више се држи, да ће се влада држати у начелу потраживања накнаде и што се тиче савјета Русије у томе смислу да би Србија могла напустити та потраживања само под условом, да јој велесиле загарантују политичку и економску независност.

Аустријски посланик Форгач приспио.

Турска забранила превоз

Цариград. „Левантски Хералд“ јавља, да је Србија тражила дозволу од Порте за транспорт петнајест хиљада к-тр. динамита, што је велики везир одбио. Посланство српско изјављује, да Србија не очекује сада никакве пошиљке, а да је за доцније добила општу дозволу.